

Spojené veci C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P a C-137/07 P

Erste Group Bank AG, predtým Erste Bank der österreichischen Sparkassen AG, a i.

proti

Komisii Európskych spoločenstiev

„Odvolanie — Kartely — Určovanie kreditných a debetných úrokových sadzieb rakúskymi bankami — ‚Klub Lombard‘ — Vplyv na obchod medzi členskými štátmi — Výpočet pokút — Nástupníctvo podnikov — Konkrétny dopad na trh — Realizácia kartelu“

Návrhy prednesené 26. marca 2009 — generálny advokát Y. Bot I - 8691

Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) z 24. septembra 2009 I - 8821

Abstrakt rozsudku

1. *Hospodárska súťaž — Kartely — Dohody medzi podnikmi — Vplyv na obchod medzi členskými štátmi — Kritériá — Obmedzujúce postupy s pôsobnosťou na celom území jedného členského štátu — Existencia silnej domnienky ovplyvnenia*
(Článok 81 ods. 1 ES)

2. *Hospodárska súťaž — Kartely — Vplyv na obchod medzi členskými štátmi — Kritériá posúdenia — Celkový kartel týkajúci sa takmer všetkých bankových inštitúcií jedného členského štátu a širokého okruhu finančných produktov a služieb
(Článok 81 ods. 1 ES)*
3. *Hospodárska súťaž — Kartely — Vymedzenie trhu — Cieľ
(Článok 81 ods. 1 ES a článok 82 ES)*
4. *Hospodárska súťaž — Pravidlá Spoločenstva — Porušenia — Pripísanie — Právnická osoba zodpovedná za prevádzkovanie podniku v čase porušovania — Zánik*
5. *Hospodárska súťaž — Pokuty — Výška — Určenie — Kritériá — Závažnosť porušenia
(Nariadenie Rady č. 17, článok 15 ods. 2; oznámenie Komisie 98/C 9/03)*
6. *Hospodárska súťaž — Pokuty — Výška — Určenie — Kritériá — Konkrétny dopad na trh
(Nariadenie Rady č. 17 článok 15 ods. 2; oznámenie Komisie 98/C 9/03, bod 1 A prvý odsek)*
7. *Hospodárska súťaž — Pokuty — Výška — Určenie — Kritériá — Závažnosť porušenia — Horizontálny kartel v oblasti cien — Veľmi závažné porušenie
(Článok 81 ods. 1 ES; oznámenie Komisie 98/C 9/03)*
8. *Hospodárska súťaž — Pokuty — Výška — Určenie — Rozdelenie dotknutých podnikov do rozličných kategórií — Podmienky
(Nariadenie Rady č. 17, článok 15 ods. 2; oznámenie Komisie 98/C 9/03, bod 1 A štvrtý a šiesty odsek)*
9. *Hospodárska súťaž — Pokuty — Výška — Určenie — Rozdelenie dotknutých podnikov do rozličných kategórií — Podmienky
(Nariadenie Rady č. 17, článok 15 ods. 2; oznámenie Komisie 98/C 9/03, bod 1 A)*
10. *Hospodárska súťaž — Pokuty — Výška — Určenie — Kritériá — Polahčujúce okolnosti
(Nariadenie Rady č. 17, článok 15 ods. 2; oznámenie Komisie 98/C 9/03, bod 3)*

11. *Hospodárska súťaž — Pokuty — Výška — Určenie — Neuloženie alebo zníženie pokuty výmenou za spoluprácu obvineného podniku — Nevyhnutnosť správania, ktoré Komisii ulahčilo konštatovanie porušenia*
(Nariadenie Rady č. 17, článok 15 ods. 2; oznámenie Komisie 96/C 207/04)
12. *Odvolanie — Právomoc Súdného dvora — Rozsudok Súdu prvého stupňa týkajúci sa stanovenia pokuty v oblasti hospodárskej súťaže*
(Článok 81 ES; nariadenie Rady č. 17, článok 15)
13. *Právo Spoločenstva — Zásady — Právo na obhajobu — Dodržiavanie v rámci správnych konaní — Hospodárska súťaž*
(Nariadenie Rady č. 17, článok 11 ods. 2 a 5)
14. *Hospodárska súťaž — Pokuty — Výška — Určenie — Neuloženie alebo zníženie pokuty výmenou za spoluprácu obvineného podniku — Nevyhnutnosť správania, ktoré Komisii ulahčilo konštatovanie porušenia*
(Nariadenie Rady č. 17, článok 15 ods. 2; oznámenie Komisie 96/C 207/04)
15. *Hospodárska súťaž — Správne konanie — Oznámenie o výhradách — Právna povaha — Prípravný charakter*
(Nariadenie Rady č. 17)

1. Na to, aby rozhodnutie, dohoda alebo postup boli spôsobilé ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi, musia na základe objektívnych právnych alebo skutkových dôvodov umožniť s dostatočnou pravdepodobnosťou predpokladať, že by mohli mať priamy či nepriamy, súčasný či potenciálny vplyv na obchod medzi členskými štátmi, a to takým spôsobom, že by bolo možné obávať sa, že budú brániť vytvoreniu spoločného trhu medzi členskými štátmi. Okrem iného je však potrebné, aby tento vplyv nebol bezvýznamný. Ovplyvnenie obchodu vnútri Spoločenstva preto vo všeobecnosti vyplýva zo súčasného výskytu viacerých faktorov, ktoré by nemuseli byť nevyhnutne určujúcimi faktormi takéhoto vplyvu, pokiaľ by boli posudzované samo-

statne. Na zistenie, či kartel citeľne vplyva na obchod medzi členskými štátmi, je potrebné ho skúmať v hospodárskom a právnom kontexte.

Skutočnosť, že predmetom kartelu je predaj výrobkov len v jednom členskom štáte, nestačí na to, aby bolo možné vylúčiť možnosť vplyvu na obchod medzi členskými štátmi. Kartel s pôsobnosťou na celom území jedného členského štátu totiž má vo svojej podstate za následok upevnenie rozdelenia trhu na vnútroštátnej úrovni, čím bráni vzájomnej hospodárskej preniknuteľnosti trhov sledovanej Zmluvou ES. V prípade takéhoto kartelu existuje silná domnienka

ovplyvnenia obchodu medzi členskými štátmi, ktorú možno vyvrátiť iba vtedy, ak analýza osobitostí dohody a jej hospodárskych súvislostí preukáže opak. Súd Spoločenstva teda bez toho, aby obrátil dôkazné bremeno, môže pri výkone svojej právomoci posúdenia skutkového stavu konštatovať, že táto domnienka nebola vyvrátená.

3. Vymedzenie trhu nemá ten istý význam podľa toho, či ide o uplatňovanie článku 81 ES alebo článku 82 ES. V dôsledku toho je vymedzenie relevantného trhu irelevantné, pokiaľ Komisia prijme záver, že dohoda obmedzuje hospodársku súťaž a môže významne ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi.

(pozri body 36 — 39, 43)

(pozri bod 60)

2. Ucelený kartel týkajúci sa podstatnej časti subjektov finančného sektora jedného členského štátu a širokého okruhu finančných produktov a služieb založený na zásadnej dohode na vylúčenie hospodárskej súťaže prostredníctvom cien a vykonávaný v rámci stretnutí, ako aj rozličných „okrúhlych stolov“ zameraných na osobitné produkty, predstavuje jediné porušenie, ktoré odôvodňuje a vyžaduje si celkové skúmanie schopnosti tohto kartelu vytvoreného na ovplyvnenie trhu v rámci Spoločenstva. Nie je teda nevyhnutné skúmať oddelene spôsobilosť každého okrúhleho stola ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi.

4. Ak podnik porušuje predpisy hospodárskej súťaže, zodpovedá podľa zásady osobnej zodpovednosti za toto porušovanie.

Subjekt, ktorý nebol autorom porušenia, môže byť napriek tomu sankcionovaný za toto porušenie, po prvé, ak subjekt, ktorý sa dopustil porušenia, prestal právne existovať. Pokiaľ totiž subjekt, ktorý sa dopustil porušovania predpisov hospodárskej súťaže, je predmetom právnej alebo organizačnej zmeny, táto zmena nemá nevyhnutne za účinok vytvorenie nového podniku, zbaveného zodpovednosti za správanie subjektu — predchodcu, ktoré bolo v rozpore s predpismi hospodárskej súťaže, ak z hospodárskeho hľadiska existuje totožnosť medzi oboma subjektmi.

(pozri body 55, 56, 59)

Okrem toho, po druhé, protisúťažné správanie podniku môže byť pripísané inému podniku v prípade, ak neurčoval svoje konanie na trhu samostatne, ale v podstate realizoval pokyny vydané posledným uvedeným podnikom, najmä so zreteľom na ekonomické a právne väzby, ktoré ich spájali. Okolnosť, že dcérska spoločnosť má odlišnú právnu subjektivitu, teda nepostačuje na vylúčenie možnosti, že jej správanie nebude pripísané materskej spoločnosti.

Okrem toho v situácii, kde jeden podnik ktorý sa zúčastňuje kartelu, nadobudne druhý podnik, ktorý sa takisto zúčastňuje kartelu, je potrebné zdôrazniť, že prvý uvedený podnik v čase prebratia činností druhého podniku vie, že tento posledný uvedený podnik by mohol byť subjektom konania o porušení článku 81 ES a že vo svojom postavení právneho nástupcu tejto spoločnosti, sa vystavuje dôsledkom takéhoto konania v podobe pokuty.

(pozri body 76 — 83)

V tejto súvislosti Komisia má možnosť voľby sankcionovať buď dcérsku spoločnosť, ktorá sa zúčastnila na porušení, alebo materskú spoločnosť, ktorá ju počas obdobia uvádzaného v rozhodnutí ovládala. Nie je povinná vopred overovať, či sú splnené podmienky na pripísanie porušenia materskej spoločnosti podniku, ktorý sa dopustil porušenia. Komisia totiž zo zásady nemôže byť povinná vykonať takéto overovanie pred tým, než by mohla zamýšľať obrátiť sa proti podniku, ktorý bol autorom porušenia, hoci tento podnik ako právnická osoba prešiel zmenami. Zásada osobnej zodpovednosti vôbec nebráni tomu, aby Komisia zamýšľala sankcionovať najprv posledný menovaný podnik, pred skúmaním, či prípadné porušenie môže byť pripísané materskej spoločnosti. Navyše, ak by to bolo inak, šetrenia Komisie by boli podstatne sťažené nevyhnutnosťou v každom prípade nástupníctva v ovládaní podniku overiť, v akom rozsahu jeho konanie môže byť pripísané bývalej materskej spoločnosti.

5. Na účely určenia sumy pokút uložených za porušenie pravidiel hospodárskej súťaže Spoločenstva je namieste zobrať do úvahy dĺžku trvania a všetky faktory, ktoré hrajú úlohu pri posúdení závažnosti porušenia. Závažnosť porušenia musí byť stanovená na základe veľkého množstva faktorov, akými sú osobitné okolnosti prípadu, jeho kontext a odrádzajúci účinok pokút, pričom tu nejde o záväzný alebo vyčerpávajúci zoznam kritérií, ktoré musia byť povinne vzaté do úvahy. Súdu prvého stupňa prislúcha kontrolovať, ako Komisia vykonáva svoju právomoc posúdenia týchto faktorov. Súd prvého stupňa si neprotirečí, keď konštatuje, že Komisia môže posúdiť závažnosť porušenia ucelene v závislosti od všetkých relevantných okolností, vrátane faktorov, ktoré nie sú v usmerneniach výslovne vymenované, aby stanovila pokuty uložené podľa článku 15 ods. 2 nariadenia č. 17

a článku 65 ods. 5 Zmluvy o ESUO, ani keď konštatuje, že horizontálny cenový kartel, týkajúci sa dôležitého hospodárskeho odvetvia, nemožno kvalifikovať inak než ako veľmi závažné porušenie.

ako je bankový sektor, pokrývajúci širokú škálu bankových produktov, na ktorom sa zúčastnila veľká väčšina hospodárskych subjektov, nemožno v zásade kvalifikovať inak než veľmi závažné porušenie, bez ohľadu na jeho kontext.

(pozri body 90 — 93)

(pozri bod 141)

6. Poznamenávajúc, pri posudzovaní závažnosti porušenia na účely stanovenia sumy pokuty, že kartel mal konkrétne účinky na trh, pričom cituje mnohé príklady vykonania sporných protisúťažných dohôd, a spresňujúc, že hoci tieto dohody neboli vždy dodržané, nepostačuje to na vyvrátenie záveru, podľa ktorého tieto dohody boli vykonané a mali dosah na trh, súd Spoločenstva sa neobmedzuje na konštatovanie plnenia dohody. Nemožno mu teda vytýkať, že na to, aby konštatoval konkrétny dopad kartelu na trh, sa opieral o samotné vykonávanie kartelu.

(pozri body 116 — 118)

7. Horizontálne cenové kartely patria medzi veľmi závažné porušenia v zmysle usmernení k metóde stanovovania pokút uložených podľa článku 15 ods. 2 nariadenia č. 17 a článku 65 ods. 5 Zmluvy o ESUO, aj keď chýbajú ďalšie obmedzenia hospodárskej súťaže, napríklad rozdelenie trhov. Takýto kartel v tak významnom sektore,

8. V rámci určenia sumy pokút uložených za porušenie článku 81 ES v bankovom sektore skutočnosť, že Komisia na účely rozdelenia spoločností zohrávajúcich úlohu vrcholových inštitúcií v rámci bankového zoskupenia do rozličných kategórií, zohľadnila trhové podiely bánk decentralizovaných sektorov, nepredstavuje pripísanie porušujúceho správania týchto bánk vrcholovým inštitúciám. Ide o krok, ktorý má za cieľ zabezpečiť, aby úroveň pokút uložených vrcholovým inštitúciám adekvátne odrážala závažnosť ich vlastného porušujúceho správania. S cieľom posúdiť závažnosť tohto správania musí byť v súlade s bodom 1 A šiestym odsekom usmernení k metóde stanovovania pokút uložených podľa článku 15 ods. 2 nariadenia č. 17 a článku 65 ods. 5 Zmluvy o ESUO zohľadnená efektívna ekonomická kapacita týchto inštitúcií narušiť hospodársku súťaž a ich špecifická váha a teda skutočný dopad ich protiprávneho správania na hospodársku súťaž. To si však vyžaduje, aby boli rovnako zohľadnené stabilné

štrukturálne väzby, ktoré spájajú vrcholové inštitúcie s bankami decentralizovaných sektorov, najmä zastupovanie a výmena informácií, pretože z dôvodu týchto väzieb skutočná ekonomická sila uvedených inštitúcií a teda ich schopnosť poškodzovať hospodársku súťaž, môže byť väčšia než tá, ktorú reprezentuje ich vlastný obrat. Ak by trhové podiely decentralizovaných subjektov neboli zohľadnené, hrozilo by, že nebude zabezpečená odrádzajúca povaha pokuty. Takéto kritérium týkajúce sa ekonomickej sily bánk sa odlišuje od kritéria týkajúceho sa frekvencie účasti na najdôležitejších stretnutiach, ktoré Komisia môže zohľadniť na účely rozhodnutia, ktoré banky majú byť adresámi konečného rozhodnutia.

(pozri body 172 — 177, 214, 215)

týmto orientačnými hodnotami musia byť koherentné a objektívne odôvodnené.

(pozri body 189, 191)

9. Pokiaľ Komisia rozdelí členov kartelu do niekoľkých kategórií na účely určenia východiskovej sumy pokút uložených z dôvodu porušenia pravidiel hospodárskej súťaže Spoločenstva, nemusí stanoviť presné prahové hodnoty pre kategórie, ktoré zavádza, a môže použiť orientačné hodnoty, okolo ktorých sa pohybujú trhové podiely podnikov zaradených do rovnakej kategórie. Rozdiely medzi

10. Ak aj nie je vylúčené, že za určitých okolností vnútroštátny právny rámec alebo konanie vnútroštátnych orgánov môžu predstavovať poľahčujúce okolnosti, schválenie alebo tolerovanie porušenia zo strany vnútroštátnych orgánov nemôže byť z tohto dôvodu zohľadnené, pokiaľ sporné podniky majú k dispozícii prostriedky na to, aby si obstarali presné a aktuálne právne informácie.

(pozri body 228, 230)

11. Komisia disponuje voľnou úvahou na posúdenie, či jej informácie alebo dokumenty dobrovoľne poskytnuté podnikmi uľahčili úlohu a či je opodstatnené priznať podnikom zníženie podľa oddielu D bodu 2 oznámenia o neuložení alebo znížení pokút v prípadoch kartelov.

Takéto posúdenie Komisie je predmetom iba obmedzeného súdneho preskúmania.

do výlučnej právomoci Súdu prvého stupňa, pričom Súdny dvor nemôže toto posúdenie nahrádzať v štádiu odvolania.

(pozri body 248, 249)

12. V rámci odvolania podaného proti rozsudku Súdu prvého stupňa v oblasti pokút uložených za porušenie pravidiel hospodárskej súťaže Spoločenstva, predmetom preskúmania vykonávaného Súdny dvorom je na jednej strane skúmať, do akej miery Súd prvého stupňa z právneho hľadiska správne zohľadnil všetky faktory podstatné na posúdenie závažnosti správania konkretizovaného vo vzťahu k článkom 81 ES, 82 ES a k článku 15 nariadenia č. 17, a na druhej strane overiť, či Súd prvého stupňa po právnej stránke dostatočne odpovedal na všetky tvrdenia žalobcu smerujúce k zrušeniu alebo zníženiu pokuty. Naopak, pokiaľ ide o rozsah zníženia pokuty, Súdny dvor neprislúcha, aby svojím posúdením nahrádzal posúdenie Súdu prvého stupňa, rozhodujúceho pri výkone svojej neobmedzenej právomoci.

V tejto súvislosti, pokiaľ Súd prvého stupňa skúmal a v nadväznosti na to konštatoval, že pridaná hodnota dokumentov predložených žalobcom v rámci oznámenia o neuložení alebo znížení pokút v prípadoch kartelov neodôvodňuje významnejšie zníženie sumy pokút, takéto posúdenie skutkového stavu patrí

Okrem toho, pokiaľ Súd prvého stupňa konštatoval, že žalobca mohol účinne vyjadriť svoj postoj tým, že uviedol dôvody vedúce k zníženiu pokuty a odvolal sa najmä na posúdenia Komisie týkajúce sa kvalifikácie porušenia, existencie poľahčujúcich okolností alebo jeho spolupráce v konaní, Súdny dvor nie je povinný v rámci odvolania sa vyjadrovať k otázke, či bol Súd prvého stupňa predtým, ako vykonal svoju neobmedzenú právomoc, povinný vyzvať žalobcu na predloženie jeho pripomienok k prípadnej zmene sumy pokuty.

(pozri body 254 — 256, 328 — 330)

13. Dodržanie práva na obhajobu v každom konaní, ktoré môže viesť k uloženiu sankcií, najmä pokút alebo periodických penalizačných platieb, je základnou zásadou práva Spoločenstva, ktorá musí byť dodržaná aj vtedy, keď ide o konanie správnej povahy. Hoci na zachovanie potrebného účinku článku 11 ods. 2 a 5 nariadenia č. 17 má Komisia právo uložiť podniku, aby poskytol všetky nevyhnutné informácie týkajúce sa skutkových okolností, ktoré mu môžu byť známe, a aby jej podľa potreby poskytol súvisiace dokumenty, ktoré má v držbe, aj keď tieto

listiny môžu proti nemu alebo inému podniku slúžiť na preukázanie existencie protisúťažného správania, Komisia nemôže rozhodnutím o žiadosti o informácie poškodiť právo na obhajobu priznané podniku. Toto riešenie sa uplatní len vtedy, ak Komisia prijala „rozhodnutie“ v zmysle článku 11 ods. 2 a 5 nariadenia č. 17.

prínos odôvodňujúci, alebo neodôvodňujúci zníženie uloženej pokuty, podnikom, ktoré by chceli spochybňovať rozhodnutie Komisie v tejto súvislosti, naopak prislúcha preukázať, že Komisia by za absencie takýchto informácií dobrovoľne poskytnutých týmito podnikmi nebola schopná preukázať podstatu porušenia a teda prijať rozhodnutie ukladajúce pokuty.

(pozri body 270 — 273, 327)

(pozri body 281, 283, 297, 305)

14. Zníženie pokuty na základe oznámenia o neuložení alebo znížení pokút v prípadoch kartelov môže byť odôvodnené len vtedy, ak poskytnuté informácie a všeobecnejšie správanie predmetného podniku môžu byť v danej súvislosti považované za preukazujúce skutočnú spoluprácu z jeho strany. Podnik, ktorý poskytol neúplné opísanie skutočností, ktoré nemalo „pridanú hodnotu“, sa teda nemôže odvolávať na takéto správanie.
15. Oznámenie o výhradách je procesný a prípravný dokument, ktorý na účely zaistenia účinného výkonu práva na obhajobu vymedzuje predmet správneho konania začatého Komisiou, a teda jej bráni v tom, aby uplatnila ďalšie výhrady vo svojom rozhodnutí, ktorým predmetné konanie ukončuje. Pre oznámenie o výhradách je teda charakteristické, že je predbežné a môže podliehať zmenám, ktoré Komisia uskutoční vo svojom neskoršom posúdení na základe pripomienok, ktoré jej v odpovedi predložili zúčastnené osoby, a na základe ostatných skutkových zistení. Komisia totiž musí zohľadniť skutočnosti vyplývajúce z celého správneho konania, buď aby upustila od výhrad, ktoré sú neopodstatnené, alebo aby upravila či doplnila po skutkovej a právnej stránke svoju argu-

Hoci je Komisia povinná odôvodniť príčiny, pre ktoré sa domnieva, že dôkazy predložené podnikom v rámci oznámenia o spolupráci predstavujú

mentáciu na podporu uplatnených výhrad. Oznámenie o výhradách teda Komisii nijako nebráni v tom, aby zmenila svoje stanovisko v prospech dotknutých podnikov. Okrem toho nie je vylúčené, aby podniky mohli po oznámení o výhradách a najmä v ich odpovedi na toto oznámenie poskytnúť Komisii rozhodujúce informácie odôvodňujúce, aby im Komisia priznala zníženie pokuty

na základe oznámenia o neuložení alebo znížení pokút v prípadoch kartelov.

(pozri body 310 — 313)